

Приходько В. П.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних економічних відносин
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

Якубик В.С.

*магістр
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

Prykhodko Volodymyr

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Department of International Economic Relations
Uzhhorod National University*

Yakubyk Volodymyr

*Master
Uzhhorod National University*

ГЛОБАЛЬНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Анотація. В роботі проаналізовано динаміку міграційних процесів у країнах світу та їх роль у функціонуванні глобальної економіки. Зазначено вплив факторів та потенціалу міжнародної міграції на економічне зростання, підтримання його сталого розвитку та безпеку світової економіки. Подано різні кейси глобальних міграційних процесів та запропоновано корисний фреймворк для розуміння основних динамік міграції. Окреслено відповідність, що визначає якою мірою мігранти, країни походження та країни призначення нейтралізують негативні наслідки від деструктивних проявів міграційних процесів та набувають переваг від їх керованості. Виділено ключові тренди міграційних потоків у світі, означені їх загальні тенденції та регіональні особливості. Встановлено, що міжнародне співробітництво має важливе значення для перетворення міграції на конструктивну силу для розвитку та збереження парадигми безпечного світу. Проаналізовано роль і місце міжнародних організацій у вивченні та аналізі управлінні міграційними потоками на світовому рівні.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, мігранти, трудова міграція, економічне зростання, глобалізація, міжнародна економічна безпека, робоча сила.

Вступ та постановка проблеми. Проблематика статті впливає з потреби дослідити та осмислити глобальні міграційні потоки у контексті сучасних геополітичних, економічних та соціокультурних реалій. Актуальність проблеми та її вплив на соціально-економічний розвиток держав, ринки праці, а також життєдіяльність самих мігрантів, спонукають до детального аналізу та вивчення міграційних процесів. Особливий інтерес представляє взаємозв'язок між трудовою міграцією та економічними показниками країн-учасниць міграційних процесів, виявлення основних проблем і перспектив розвитку міграційних тенденцій в глобальному масштабі, а також розробка рекомендацій щодо оптимізації управління міграційними потоками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, задачі міжнародної міграції трудових ресурсів отримали висвітлення у багатьох наукових роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників-економістів. Серед зарубіжних авторів слід виділити роботи дослідників Беккера Г., Макензі Р., Массей Д. Серед українських науковців слід виділити праці Гайдуцького А., Лібанової Е., Смутчак З. Проте, ще не в повній мірі вивчено трудову міграцію українського населення до країн ЄС і заслуговує на більш глибоке аналітичне дослідження. На сучасному етапі великий внесок у вивчення та аналізі міграційних процесів на світовому рівні вносять організації та установи, а саме: Міжнародна організація з міграції (МОМ), Верховний комісар ООН у справах біженців (УВБК ООН), Міжнародний центр з вивчення міграції (ICMPD), Організація для Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР), Світовий банк,

Європейське агентство у справах прикордонної і берегової охорони (Frontex), Європейська фундація з моніторингу міграції (EUROSTAT), Міжнародна федерація Червоного Хреста та Червоного Півмісяця (IFRC).

Мета статті. Дослідження має за мету аналіз передумов та впливу сучасних міграційних процесів у всьому світі в контексті глобалізації та міжнародної економічної безпеки.

Результати дослідження. Дослідження динаміки та якісних параметрів міграційних процесів, які відіграють критичну роль у функціонуванні глобальної економіки входить до числа імперативних завдань сучасної економічної науки. Насамперед це пов'язано з тим, що у процесах інтернаціоналізації та глобалізації кордони між державами стають менш «жорсткими», а процеси інтеграції супроводжуються безперервними і масовими міграційними рухами на глобальному рівні.

Глобалізація економічних систем визначається як загальноприйнятий ключовий елемент в організації міжнародної мобільності ресурсів [1]. У контексті світового ринку, країни-учасниці вступають у взаємовідносини, обмінюючись товарами, послугами та ресурсами, необхідними для виробничих циклів та надання послуг. Швидкі демографічні зміни і диспропорції роблять міграцію все більш необхідною для країн з усіма рівнями доходу. Країни з високим рівнем доходу швидко старіють. Населення країн з низьким рівнем доходу стрімко зростає, пропонуючи нові і нові багаточисельні покоління молоді ринкам праці своїх країн та економічних регіонів, які на даний час не здатний своїми пропозиціями робочих місць абсорбу-

вати всі потоки робочої сили. Ці тенденції уже призводять до конкуренції за робочу силу на глобальному ринку праці.

Комплексна теорія «push-pull» (притягування-виштовхування) Еверетта Лі, запропонована у 1966 році, та заснована на законах міграції Ернеста Равенштайна, пояснює як тенденції міграції, так і визначає основні фактори та причини, які призводять до міграційних процесів в будь-якому регіоні. Автор теорії припускає, що існує чотири типи факторів, які формують мобільність: (1) фактори, пов'язані з регіоном походження; (2) фактори, пов'язані з регіоном призначення; (3) проміжні перешкоди та (4) особисті фактори [2].

Теоретичні напрацювання Лі Е. та Равенштейна Е. допомагають проаналізувати різні кейси глобальних міграційних процесів та пропонує корисний фреймворк для розуміння основних динамік міграції. В аналітичному контексті можна виділити два рівні – (1) індивідуальний: люди можуть мігрувати, щоб забезпечити краще життя для себе та своїх сімей, та (2) макроекономічний рівень: на цьому рівні фактори міграції розглядаються з точки зору впливу на загальні економічні умови в країнах відправлення та призначення.

У таблиці 1 нами узагальнено та дещо деталізовано факторні складові причин та переваг, що є спонукальними та стимуляційними поштовхами для міграції населення.

Міграція та міжнародні економічні процеси тісно пов'язані та часто взаємозалежні в плані глобальної динаміки, можуть чинити прямий або опосередкований вплив один на одного. В узагальнюючому вигляді до ключових аспектів цього взаємозв'язку та впливу віднесемо:

1. Ринок праці: міграція робочої сили, боротьба за таланти.
2. Глобальна економіка: трансфери грошей, міжнародні інвестиції.
3. Міжнародна торгівля: мережі.
4. Товари та послуги: попит, культурний обмін.
5. Демографічні зрушення: старіння населення.
6. Політика та міжнародні відносини.

Враховуючи глобальні тенденції міграційних процесів, Міжнародна Організація з Міграції (МОМ) класифікує країни світу за трьома основними категоріями, а саме:

1. Країни-донори: ці країни є первинним джерелом міграційних потоків. Люди емігрують з цих країн у пошуках роботи, освіти, або з інших причин, таких як втеча від конфліктів та переслідувань. Україна є значущим донором трудових ресурсів на міжнародному рівні, особливо в контексті Європейського регіону.

2. Країни проміжної дислокації: функціонують як транзитні пункти для мігрантів. Мігранти можуть тимчасово перебувати в цих країнах перед тим, як переселитися до кінцевого місця призначення.

3. Країни реципієнти: вони є основним кінцевим пунктом призначення мігрантів. Це можуть бути країни з висо-

ким рівнем економічного розвитку або ті, що мають значний дефіцит робочої сили. Зазвичай вони користуються перевагами від приєднання кваліфікованих мігрантів до своєї економіки, але також можуть стикатися з викликами інтеграції, соціального злиття та управління міграційними потоками. Зокрема Польща є країною реципієнтом, яка прийняла найбільше українських трудових мігрантів, а з початком військового вторгнення російської федерації ще й найбільше українських біженців [3].

Аналіз сучасного стану міграційних потоків у світі за даними ООН висвітлює деякі ключові тренди. Їх умовно можна поділити на загальні тенденції та регіональні особливості.

До загальних тенденцій відноситься збільшення міграції, біженців та переміщених осіб через військові конфлікти, економічну та трудову міграцію, кліматичні зміни. За даними ООН, загальна кількість мігрантів у світі зросла протягом останніх декількох десятиліть з приблизно 173 мільйонів осіб у 2000 році до близько 281 мільйонів осіб у 2020 році. Через конфлікти, кризи, переслідування та катастрофи (наприклад, Сирія, Венесуела, Афганістан та ін.) за даними Верховного комісара ООН у справах біженців до середини 2021 року приблизно 82,4 мільйони людей у світі були вимушено переміщені [3].

У центрі уваги – люди, які не мають громадянства країн, в яких вони живуть: близько 184 мільйони людей по всьому світу, в тому числі 37 мільйонів біженців. Близько 43 відсотків з них живуть у країнах з низьким рівнем доходу. Мігрантів іноді визначають як «народжених за кордоном» [3].

Щодо трудової міграції люди продовжують переусуватися за кращими можливостями працевлаштування та освіти. Міграція заради роботи продовжує становити велику частину глобальних міграційних потоків. Через зміну клімату та екологічні катастрофи розгортається «кліматична міграція». Приблизно 30 мільйонів людей щорічно переміщуються через руйнівні наслідки екстремальних природних явищ та змушують їх радикально змінювати уклади повсякденності [3].

Війна в Україні, а також загрозливі ситуації в Афганістані та Венесуелі значною мірою сприяли руху біженців. Число, яке відображає всю світову популяцію біженців наразі перевищило 100 мільйонів осіб [4].

Регіональні особливості. Сполучені Штати Америки та Північна Америка: міграція через південний кордон США та політик щодо біженців. Північна Америка мала другу за величиною популяцію мігрантів у світі, з США, що приймає найбільшу кількість іммігрантів порівняно з іншими країнами. Від дати початку повномасштабної агресії РФ проти України – 24 лютого 2022 року, понад 270 тисяч українців виїхало до США. З них, приблизно 130 тисяч перебувають за програмою U4U – «Єдність заради України» Майбутнє українців може залежати від

Таблиця 1

Фактори стимуляції міграційного руху

Фактори «виштовхування» переважним чином стосуються умов у країні відправлення, які стимулюють або примушують населення мігрувати:	Фактори «притягування» пов'язані із перевагами, які пропонує країна призначення і які приваблюють мігрантів:
– Економічні причини: бідність, безробіття, недостатність робочих місць – Політичні причини: нестабільність, війни, конфлікти, переслідування – Соціальні причини: дискримінація, нерівність, соціальна напруженість – Екологічні причини: катастрофи, зміни клімату, руйнівні природні події	– Економічні переваги: робочі місця, високі заробітні плати, нові можливості. – Політична стабільність: демократія, права людини, безпека – Соціальна відкритість: толерантність, культурна різноманітність, можливості для інтеграції – Освітні та дослідницькі можливості: доступ до освіти, наукові дослідження, кар'єрні можливості

Джерело: побудовано авторами за даними [2]

ряду факторів, включаючи політику уряду США щодо біженців та мігрантів, міжнародну підтримку, а також особисті обставини [5].

Вивчаючи міжнародний досвід та успішні практики імміграційної політики, відзначимо конструктивний приклад Канади. Вона має одну з найвищих часток мігрантів у структурі населення в світі – більше 70% приросту робочої сили відбувається завдячуючи саме мігрантам. Цьому сприяє ефективна міграційна політика та наявність великої кількості національних програм по залученню іммігрантів. При чому в основу такої політики лягла постійна трудова міграція кваліфікованих працівників [6].

Найбільшим джерелом міжнародних мігрантів є Азія, на долю якої припадає більш ніж 40% всіх мігрантів світу. Континент характеризується внутрішньою та транснаціональною міграцією, конфліктами та біженцями. До прикладу у 2017 році понад 943 тис. біженців мусульманської меншини рохінджа в М'янмі з великою швидкістю на піку кризи перетинали кордон з Бангладеш [6].

Після приходу до влади талібів у серпні 2021 року у драматичну соціально-економічну кризу поринув Афганістан. Пандемія коронавірусу та триваючі посухи посилили швидкий колапс афганської економіки. В Афганістані одна з найбільших критичних гуманітарних ситуацій у світі – 24 мільйони людей в Афганістані потребують важливої гуманітарної допомоги, а 3,5 мільйона афганців стали переміщеними внаслідок конфлікту.

Для Африки та Латинської Америки притаманні внутрішньоконтинентальні міграційні потоки та виїзд за межі континенту. Серед основних причин – робоча міграція та біженці. Так у Венесуелі економіка скоротилася на третину, а гіперінфляція зробила гроші практично знеціненими. Багато венесуельців бідніють і голодують. Понад 7,7 мільйонів людей покинули Венесуелу в пошуках захисту та кращого життя. Більшість – понад 6,5 мільйонів були прийняті в країнах Латинської Америки та Карибського басейну.

Домівкою для найбільшої кількості міжнародних мігрантів у 2022 році – близько 87 мільйонів, стала Європа, для якої питання асиміляції, інтеграції та соціальної гармонії, а також виклики, пов'язані з міграцією в межах ЄС та із сусідніх країн перебувають на першому місці. Найболочішим питанням з лютого 2022 року стали наслідки вторгнення російської федерації на територію України.

Статистика УВБК ООН щодо біженців ґрунтується на двох концепціях: кількості та переміщенні. Станом на червень 2023 року у світі зафіксовано:

– 6,3 мільйона осіб – біженці з України,

– більше 5 мільйонів осіб, які вважаються переміщеними всередині України,

– понад 17 мільйонів осіб, які потребують невідкладної гуманітарної допомоги всередині України [6].

За даними УВБК ООН, у 2022 році кількість біженців з України досягла рекордного рівня: 10,2 мільйони «шукачів притулку» та тих, хто потребує захисту, покинули свої домівки. Кількість біженців від війни з України за добу інколи була шестизначною, а найбільшою була на початку березня 2022 року – до 200 тис. осіб на добу. З усіх приймаючих країн Польща прийняла більше половини біженців. Більше мільйона українських біженців прийняла Німеччина. В свою чергу Угорщина, Молдова, Словаччина, Румунія, Естонія та Чехія отримали найбільші частки мігрантів серед власного населення [4].

Безумовно для України зараз головне питання це виклики війни, в свою чергу для розвинених економік світу – управління міграційними та іншими ризиками війни російської федерації проти України (масові потоки біженців, зростання цін на енергоресурси, сировину, продовольство і т. д.).

Висновки. Аналіз факторів стимуляції та процесів перебігу міграційного руху, його загальних тенденцій та регіональних особливостей, висвітлених кейсів країн та військово-політичних конфліктів засвідчують суттєвий вплив глобальних міграційних процесів на сталість і безпеку світогосподарських відносин. У свою чергу глобальні економічні кризи, світові пандемії, військово-політичні конфлікти та кліматичні зміни чинять зворотний вплив на міграційні потоки і масштаби міграції у світі, створюють системні виклики та ризики для безпечного світу.

В умовах поточної турбулентності системи міжнародної економічної безпеки міжнародним організаціям політичної та економічної співпраці, регіональним політичним та економічним об'єднанням країн, суверенним суб'єктам глобального міграційного процесу вкрай важливо створювати нові інструменти реалізації конструктивних складових та пом'якшення й нейтралізації негативних чинників потенціалу трудових мігрантів, диверсифікації залучення мігрантів у різні, раніше недоступні або закриті для них сектори національних економік та світового господарства.

Країни походження та країни призначення повинні активно управляти міграцією в інтересах розвитку, використовувати міграцію для задоволення своїх потреб у робочій силі, сприяючи інтеграції мігрантів, управляти міграцією на «push-pull» засадах, відображаючи її в глобальних, міжнародних, регіональних, двохсторонніх та національних стратегіях і соціально-економічних програмах розвитку окремих територій.

Список використаних джерел:

1. Юськів Б.М. Глобалізація і трудова міграція в Європі : монографія. Рівне, 2009. 476 с. URL: <https://core.ak.uk/download/pdf/212999468.pdf> (дата звернення: 14.10.2023).
2. The Push and Pull Factors of Asylum-Related Migration A Literature Review. 2016. URL: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/The%20Push%20and%20Pull%20Factors%20of%20Asylum%20-%20Related%20Migration.pdf> (дата звернення: 14.10.2023).
3. World development report 2023: Migrants, refugees and societies. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023> (дата звернення: 15.10.2023).
4. War in Ukraine increases the number of refugees. 2023. URL: <http://surl.li/nlcmd> (дата звернення: 15.10.2023).
5. Чому США посилюють перевірки анкет українців та що чекатиме біженців у країні. 2023. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrajinci-usa-u4u-novi-pravya/32477737.html> (дата звернення: 18.10.2023).
6. Ukraine emergency. URL: <https://www.unhcr.org/emergencies/ukraine-emergency> (дата звернення: 18.10.2023).

References:

1. Yuskiv B.M. (2009) Globalisation and labour migration in Europe: a monograph [Hlobalizatsiia i trudova mihratsiia v Yevropi: monohrafiia]. Rivne, 476 s. Available at: <https://core.ak.uk/download/pdf/212999468.pdf> (accessed October 14, 2023).
2. The Push and Pull Factors of Asylum-Related Migration A Literature Review (2016). Available at: <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/The%20Push%20and%20Pull%20Factors%20of%20Asylum%20-%20Related%20Migration.pdf> (accessed October 14, 2023).

3. World development report 2023: Migrants, refugees and societies. Available at: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023> (accessed October 14, 2023).
4. War in Ukraine increases the number of refugees (2023). Available at: <http://surl.li/nlcmd> (accessed October 14, 2023).
5. Why the US is tightening up background checks on Ukrainians and what awaits refugees in the country (2023). Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrainci-usa-u4u-novi-pravya/32477737.html> (accessed October 15, 2023).
6. Ukraine emergency. Available at: <https://www.unhcr.org/emergencies/ukraine-emergency> (accessed October 16, 2023).

GLOBAL MIGRATION PROCESSES IN THE CONTEXT OF SECURITY OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Summary. The paper analyses the dynamics of migration processes in countries around the world and their role in the functioning of the global economy, and seeks to contribute to the understanding of the diverse global migration landscape. Based on the theoretical and methodological foundations and preliminary analysis of historical, political and economic factors influencing migration policy by a number of Ukrainian and foreign authors, the study determines the impact of factors and potential of international migration on economic growth, its sustainable development and security of the global economy. The relationship between labour migration and the economic performance of countries participating in migration processes is highlighted. Based on the generally accepted international classification of countries, various cases of global and regional migration flows are presented and a useful framework for understanding the main dynamics of migration is proposed. The key issues of labour migration of the Ukrainian population to the EU countries and its forced migration caused by Russian aggression are emphasised. The authors outlines the correspondence that determines the extent to which migrants, countries of origin and countries of destination neutralise the negative consequences of destructive manifestations of migration processes and benefit from their manageability. The main trends of migration flows in the world are highlighted, their general tendencies and regional peculiarities are identified. The authors offers a vision of the impact of demographic changes, types of population reproduction and migration on the development of countries with different income levels. The factors of stimulation of migration movement are generalised. It is established that international cooperation is important for turning migration into a constructive force for development and preserving the paradigm of a secure world. The authors analyses the role and place of international organisations in the study and analysis of migration management at the global level. The study can provide useful information for policy makers and researchers interested in harmonising migration policy for the sustainable and secure development of the system of international economic relations.

Key words: migration, migration processes, migrants, labour migration, economic growth, globalisation, international economic security, labour force.